SUOMEN ASIANAJAJALIITTO
FINLANDS ADVOKATFÖRBUND

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: HE 41/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunnan kuuleminen 12.10.2017 klo 10.00

Yleistä

Suomen Asianajajaliitto pitää ehdotettua sääntelyä pääosin asianmukaisena. Ehdotukseen on kirjattu systemaattisesti poliisilain ja pakkokeinolain sisältöä pääosin noudattavat säännökset koskemaan Rajavartiolaitosta. Ehdotetun lain ilmeisenä tarkoituksena on selkeyttää sääntelyä ja parantaa sen tarkkarajaisuutta. Suomen Asianajajaliitto pitää myönteisenä sitä, että Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksia koskevat säännökset ehdotetuin tavoin täsmennetään ja kootaan yhteen erillislakiin. Nykyisin hajallaan oleva sääntely, joka perustuu viittausketjuihin, ei täytä pakkokeinolainsäädännöltä edellytettävää selvyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta.

Rajavartiolaitokselle esitetyille vähäisille lisäyksille tehtäväkentässä on Suomen Asianajajaliiton mielestä esitetty hyvät perusteet. Tutkittaviin rikoksiin lisättäisiin rahanpesurikokset rajatarkastuksen yhteydessä sekä merilain ja meriteiden sääntöjen rikkominen. Rajavartiolaitoksella olisi lisäksi toimivaltuudet valvoa aiempaa kattavammin tieliikennelain säännösten noudattamista rajanylityspaikoilla.

Ehdotetuista salaisista pakkokeinoista

Ehdotus sisältää myös säännökset törkeän väärennyksen, törkeän kätkemisrikoksen ja ammattimaisen kätkemisrikoksen lisäämisestä televalvonnan perusterikoksiksi. Salaisilla pakkokeinoilla puututaan perusoikeuksien (erit. yksityisyydensuojan) ydinalueeseen ja lähtökohtaisesti Suomen Asianajajaliitto on katsonut, että niihin liittyvillä esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksien lisäyksillä tulisi aina olla erityisen painavat perusteet. Ehdotuksessa ei ole tässä vaiheessakaan täysin tyhjentävästi pystytty perustelemaan tarvetta toimivaltuuksien lisäämiselle. Ehdotuksen perusteluista ilmenee, että käytännössä tällä hetkellä perustetaan yhteisiä tutkintaryhmiä poliisin kanssa pakkokeinon käytön mahdollistamiseksi.

Suomen Asianajajaliitto ei kuitenkaan näe ehdotetun säännöksen perusteella selvää merkkiä siitä, että näitä pakkokeinoja käytettäisiin aiempaan nähden olennaisesti laajemmin, mikäli rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia ehdotetussa muodossa lisättäisiin. Pakkokeinojen käytön edelleen laajeneminen useammalle eri viranomaiselle asettaa kuitenkin niiden käyttöä koskevalle laillisuusvalvonnalle lisää haasteita. Muutoksien hyväksyminen edellyttääkin sitä, että laillisuusvalvonnan riittävästä resursoinnista samalla pidetään huolta.

Ilmaisukieltoa koskeva sääntely

Ehdotetut ilmaisukieltoon liittyvät erityisesti rajavartiolaitosta koskevat säännökset ovat lausuntokierroksen jälkeen supistuneet koskemaan ainoastaan salaista tiedonhankintaa koskevaa sääntelyä (41 §). Ehdotettu erityissäännös ei käytännössä muodostune ongelmalliseksi perusoikeuksien ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin näkökulmasta.

Ehdotuksessa sivutaan kuitenkin muutoin ilmaisukieltoa koskevaan perussääntelyyn (esitutkintalaki 11 luku 5 §) liittyvää ongelmallisuutta, joka koskee yhtä lailla Rajavartiolaitosta (1 § 2 momentin mukaisesti myös Rajavartiolaitoksen tehtävänä olevassa rikosasian esitutkinnassa noudatetaan, mitä esitutkintalaissa (805/2011) ja pakkokeinolaissa (806/2011) sekä muualla laissa säädetään esitutkinnasta ja pakkokeinoista).

Suomen Asianajajaliitto yhtyy siihen, mitä Valtioneuvoston oikeuskansleri huomautti omassa lausunnossaan tarpeesta voida saattaa esitutkintalain ilmaisukielto tuomioistuimen käsiteltäväksi. Suomen Asianajajaliitto on jo Eduskunnan oikeusasiamiehelle (Dnro 2379/2/14) 13.10.2014 antamassaan lausunnossa kiinnittänyt tähän epäkohtaan huomiota. Lausunto kokonaisuudessaan:

https://www.asianajajaliitto.fi/viestinta/tiedotteita_ja_lausuntoja/2014/lausunto_esitutkintalain_11_luvun_5_s_n_mukaisesta_ilmaisukiellosta.8245.news

Kun poliisin, Tullin ja tässä vaiheessa myös Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksia koskeva perussääntelyä ollaan saamassa selkeään muotoon, Suomen Asianajajaliitto toivoo, että arvoisa Lakivaliokunta mietinnössään ottaisi kantaa tähän em. esitutkintaviranomaisia sekä erityisesti syyttäjä- ja asianajajalaitosta koskevaan laillisuuskysymykseen. Nykytilanne on sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin että sananvapauden toteutumisen kannalta hyvin ongelmallinen. Asianajajaliiton käsityksen mukaan esitutkintalaissa tulisi ehdottomasti olla valitusmahdollisuus ilmaisukiellosta siten, että ilmaisukielto olisi mahdollista saattaa pääasiaa käsittelevän tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Helsingissä, 11. päivänä lokakuuta 2017
Suomen Asianajajaliitto

Antti Riihelä
asianajaja, varatuomari
Helsinki